

Historien om...

...arrendegården Huset/Sjövik, ½ mantal under Årsta

©copyright 2009 Mauritz Henriksson

Den ursprungliga gården Huset är helt borta. Det nya bostadshuset heter Sjövik, och byggdes 1908. Det gamla revs 1920 och låg på kullen, som numera omgärdas av granar, vid korsningen Askviksvägen/infarten till Sjövik och Berget.

Åren 1723 – 1730 kan jag med säkerhet tyda namnet på arrendatorn. Han hette Jöran Eriksson, var gift och hade minst en son. Namn på familjemedlemmar angavs inte. I vigselboken för år 1733 finner jag att Olof Jöransson på Huset (förmodligen sonen) gifte sig med Anna Eriksdotter. Var Anna kom ifrån framgår inte. I mantalslängden 1736 kan jag, med viss tvekan, tyda namnet Jöran Eriksson, samt ytterligare tre personer. Förmodligen hustrun, sonen Olof och sonhustrun Anna.

1740 var arrendet delat, med ¼ mantal vardera mellan Olof Andersson och Jöran Andersson. Kanske var de bröder. Olof hade hustru, medan Jöran var ogift, men hade en piga hos sig.

I nästa mantalslängd, 1744, är namnen oläsliga, men arrendet var fortfarande delat på två personer.

Åren 1745, -46 och -47 har arrendet återgått till en person med ½ mantal. Arrendatorn hette då Gustafsson, och hade hustru, dräng och piga. Fanns det barn, var de för små för att ta's med i längden. Eller vuxna och utflugna ur hemmet.

Sedan följer några år där namnen i mantalslängderna är ytterst svårtydda. Husförhörlängden (hfl) som gäller åren 1746 – 1769 ger inte heller några klara besked i början av 1750-talet.

Den första inskrivna familjen på Huset är Lars Persson. Där står att han är 50 år och hans hustru Karin Olofsdotter är 40 år. Men vilket år det gäller framgår inte. Det är dessutom tveksamt om jag skall lita på åldersuppgiften.

För det visar sig att när Lars avled 25 mars 1770 var han 57 år gammal.

När hustrun Karin avled i december 1780 var hon "53 år 9 månader 2 veckor". Lars borde alltså vara född 1713, och Karin i februari 1727. Åldersskillnaden blir då närmare 14 år och inte 10.

Inom familjen fanns också sonen Lars, 10 år, och dottern Maja, 15 år. Det står också "*Lars 10 år död*" En koll i dödboken bekräftar årtalet, 1757. Där står "*Lars Pehrssons son i Huset 10 år*" avled 22 april 1757. Enligt dopboken fick Lars Pehrsson sonen Lars den 16 augusti 1747 på Rysses. Modern hette Kristin, (eller Kjerstin). Efter det kan jag gå vidare, och finner att fem år äldre dottern Maja var född/döpt till Maria 19 september 1742 på Stegsholm. Då kan jag också konstatera i vigselboken att Lars Pehrsson i Stegsholm gifte sig med pigan Kristin (eller Kjerstin) den 3 januari 1742.

Av detta framgår dock inte när Lars Pehrsson kom till Huset. I dödboken finner jag att "hustrun Anna i Huset, 48 år" avled 3 maj 1752. Men var det Lars hustru? Däremot står det tydligt att "*änklingen Lars Pehrsson i Huset*" gifte sig med pigan Karin Olofsdotter den 9 oktober 1753. Alltså bodde Lars Pehrsson på gården 1753.

Lars och hans nya fru fick sonen Eric den 6 oktober 1758. Som faddrar till lilla Eric står: "*Pär i Tomta, hustrun Anna i Tomta, Olof i Huset, hustrun Anna i Nor och pigan Brita i Huset*". Det noterades nästan alltid fem-sex faddrar till varje barn på den tiden. I hfl finns även sonen Lars, född 1764, men ingen Lars i födelse/dopboken. Förmodligen döptes inte Lars, därför blev han inte inskriven i dopboken. Så kunde det vara på den tiden. Att födas var ingen kyrklig händelse, alltså inte värd att notera. Däremot föddes och döptes sonen Jan den 25 maj 1766, på Huset. Föräldrar var Lars Pehrsson och hustrun Karin.

Vid den tiden bodde också drängen Lars Larsson, född 22 juni 1746 på Frönäs. Han fick en annan roll några år senare.

Bonden Lars Pehrsson avled 25 mars 1770 på gården. Han blev 57 år. Hustrun gifte om sig med ovan nämnda drängen Lars Larsson den 20 oktober 1771. Under resten av 1770-talet hände inte så mycket på Huset. Drängar och pigor byttes om nästan varje år. I december 1780 avled Karin Olofsdotter, nära 54 år gammal.

Hennes nye man, före detta drängen, blev änkeman. Men inte så länge. Mindre än ett år senare, 28 oktober, for han till Muskö och gifte sig med Maria Andersdotter, född på Muskö 1762. Hon blev ny hustru på Huset, och barnalstrandet tog ny fart på gården. Först kom Anna 12 oktober 1782 och sedan Maria 19 februari 1784. Men det blev fler.

Avlidna Karin Olofsdotters söner flyttade hemifrån. Den äldste, Eric, flyttade troligtvis till Blista. Lars till Olsholmen, senare till Smådalarö, och Jan till Dyvik. Ett antal drängar och pigor avlöste varandra. En av dem var pigan Maria Larsdotter, född 1762. Hon födde en dotter 5 oktober 1782 på gården, som dock avled i januari 1783. Flickan Maria Christina Ersdotter, född 1769 på Ornö, kom från Tomta båtsmantorp. Hennes far hade dött där i maj 1784.

Bonden Lars Larsson och hans unga fru fyllde på stugan med flera barn, tvillingarna Anders och Olof 12 april 1786, döda s.å.

Catharina	19 juni 1787, död s.å.
Lars	29 mars 1789
Stina	21 okt. 1790, död 22/12 s.å.
Olof	15 april 1792
Greta	17 november 1793, ofärdig
Catharina	7 maj 1797, död samma månad
Nils	23 juni 1799, död i nov s.å.

6 av 11 födda barn avled i späda ålder. Familjen och de fem överlevande barnen bodde kvar på Huset. Sonen Lars gifte sig 6 oktober 1816 med Catharina Pährsdotter, född på Frönäs, och blev bonde på Askvik östra. Dottern Anna gifte sig 1818 och flyttade till Muskö. Sonen Olof tog över arrendet efter sin far. Han gifte sig 1822 med Catharina Carlsdotter, född 1792 i Ösmo. Hon hade varit gift med Pär Andersson på Alfsta, i Västerhaninge, och hade dottern Anna Cajsa, född 1812 med sig.

Olofs far, Lars Larsson, avled 78 år gammal 1824. Modern och systrarna Maria och Greta blev kvar på gården. Maria gifte sig 1826 med änklungen Erik Lundgren, som då bodde på Hammarby båtsmantorp. De flyttade sedan till Vestvreten.

Olof och hustrun Catharina fick gemensamma barnen Lars Olof 19 oktober 1823. samt

Maria Christina 21 april 1826

Hedda Sofia 20 november 1828.

Hela familjen, Olof med hustru och barn, modern Maria och ofärdiga systern Greta, flyttade till Ornö 1830.

Ny bonde på Huset i början av 1831 blev Nils Jansson, född på Askvik 12 mars 1794. Han var gift med Greta Stina Svensdotter, född 3 februari 1788 på Tomta. Hon hade tidigare varit gift på Bondäng med Pär Ericsson, född 1738 på Askvik. Nils Jansson hade varit dräng på Bondäng när Greta Stina blev änka, så han gifte sig med henne. Hon hade redan tre barn, Erik f. 12 sept 1811, Pehr f. 1 juni 1815, och Johan f. 1 oktober 1818. Efter giftermålet flyttade paret med hennes barn till Mickrum på Muskö 1821. Där fick de tillökning med:

Stina Cajsa 24 juni 1822,

Nils 22 oktober 1824

Anna Brita 4 november 1827 .

Alla utom Nils var med när de kom till Huset 1831. Där fick de sonen Sven i juli men han avled 21 oktober.

På gården bodde redan änkan Catharina Andersdotter, född 21 december 1786 i Tyresö, med fem barn. Hon hade närmast kommit från Käfveråker. Innan dess hade hon varit gift med Peter Olsson på Stora Liåker. Där hade deras två första barn fötts, innan de flyttat till Simpvik och fått nästa två. Innan det sista barnet fötts hade Peter Olsson dött i januari 1829, och änkan Catharina flyttade till Käfveråker.

Till Huset kom också Greta Stinas syster, änkan Brita Lena Svensdotter, född 1792 på Tomta. Hon hade varit gift med Erik Pehrsson på Finkarudd, och fått tre barn där. Bara ett av dem hade överlevt och följt med modern. Erik Pehrsson var född på Frönäs 1788. Han hade avlidit 1832.

Greta Stinas äldsta son Erik gifte sig i oktober 1831 och flyttade till Västerhaninge. Bonden Nils Jansson avled 20 mars 1835. Greta Stina och fyra barn blev kvar några år. Sonen Pehr gifte sig i oktober 1836 med Inga Catharina Larsdotter på Berget och flyttade dit. Hans kvarvarande bröder flyttade med dit. Greta Stinas syster Brita Lena, hade flyttat till Kärrmaräng 1835. År 1837 flyttade även Greta Stina dit med sina döttrar. Sönerna var ju redan utflyttade.

År 1838 kom ny arrendator till Huset. Han kom från Ornö, men var född på Askvik 15 september 1807. Han hette Erik Olsson, var gift med Anna Cajsa Pärsdotter, som var dotter till Catharina Carlsdotter i första giftet, innan hon gifte sig med Olof Larsson på Huset 1822.

Erik Olsson och Anna Cajsa hade gift sig 20 okt 1836 på Ornö.

De fick barnen:

Anna Lovisa,	8 december 1838.
Carl Erik	13 mars 1842
Catharina Sofia	1 oktober 1844, död 1845
Lars Johan	19 mars 1846
Per Gustaf	29 oktober 1848

Anna Cajsa avled av *"kräfta i bröstet"* 26 oktober 1851. Yngste sonen, Pehr Gustaf, flyttade till Ornö på hösten samma år, men kom tillbaka 1875. Erik Olsson gifte om sig 16 oktober 1852 med dottern på Tjursta, Maria Christina Bengtsdotter. I hfl står att hon var född 9 augusti 1819 i Västerhaninge församling. Sanningen är den att hon var född den 19 maj, och döptes den 22 maj till Maja Stina. Så hette hon också när hon kom med sina föräldrar, Bengt Bengtsson från Muskö och Maria Bengtsdotter från Ösmo, från Västerhaninge till Tjursta 1836. Hon hade börjat kalla sig Maria Christina när hon återkom till Tjursta efter en ettårig vistelse i Brännkyrka. Maria Christina födde aldrig några barn. Men barn kom ändå till gården.

1861 kom Prins Carls *"inrättningen"* till Gålö, och nya arrenden skrevs med alla gårdar. I november 1861 kom de två första fosterbarnen. Året efter kom ett barn till och 1863 ett fjärde. Därefter fanns det alltid fyra fosterbarn på Huset.

Eriks barn från förra äktenskapet var kvar på gården. Dottern Anna Lovisa dog 10 december 1871. Lars Johan flyttade till Årsta i Södermanland 1874, sedan till Vårdinge innan han flyttade till Nord Amerika 1881.

Karl Erik gifte sig 16 december 1874 med Johanna Sofia Jansdotter, född 10 februari 1851 på Nyfors i Västerhaninge. De hann med att få första barnet, Johan Erik, 20 januari 1875, innan de flyttade till Ornö 1878.

Pehr Gustaf, som hade flyttat till Ornö redan som liten, kom tillbaka 1875. Han flyttade åter till Ornö församling 1877, först till Fåglarö sedan till Långvik. Den sonen gifte sig aldrig.

Sonen Karl Erik med hustrun Johanna Sofia, som bott fem år på Ornö, kom tillbaka i augusti 1883. De tog över arrendet efter hans far på Huset. På Ornö hade familjen växt med

Emma Sofia	2 april 1878
Karl Arvid	12 augusti 1881.

Återkomsten till Huset inleddes med

Anna Lovisa	7 augusti 1883 ,
Gustaf Fredrik 1	1 nov 1887, död i mars 1891

Den 25 februari 1884 avled Erik Olssons hustru Maria Christina. Erik själv blev 82 år innan han dog den 16 november 1889.

Förutom Karl Eriks och Johanna Sofias barn och fosterbarn, föddes det ytterligare några på gården.

Pigan Augusta Maria Olsson fick oäkta sonen Erik Gustaf den 5 april 1880. Hon gifte sig 1882 med drängen Johan Gustaf Åkerblom och flyttade till Käfveråker.

Pigan Alma Theresia Sofia Svensdotter födde oäkta sonen Karl Gustaf 15 mars 1883. Hon flyttade till Skälåker året efter, men kom tillbaka i november 1887 och fick ytterligare ett oäkta barn, Erik Johan, den 7 oktober 1889. Året efter flyttade hon till Nor.

Dräng på gården åren 1889 – 91 var i andra sammanhang nämnda Gustaf Emil Sträng. Senare far till Gunnar Emanuel Sträng.

Några större förändringar blev det inte på Huset under 1890-talet. Inte heller i början av 1900-talet. Fosterbarnen från "inrättningen" växlade. Några av dem blev kvar på Gålö som dräng eller piga. Gårdens egna söner gjorde sina värnpliktsmöten vid respektive 21 års ålder.

Först 1908 började förändringar att ske. Nytt bostadshus byggdes. Det som numera heter Sjövik. Namnet "Huset" levde kvar i kyrkböckerna. I församlingsböckerna till 1930 (församlingsboken ersatte husförhörsboken på 1890-talet). I födelseboken användes namnet "Sjövik" första gången 1917. Samma år användes fortfarande namnet "Huset" i dödboken.

Den 19 mars 1908 gifte sig dottern Anna Lovisa med Elis Allan Andersson på Kärrmaräng och flyttade dit. Dottern Emma Sofia flyttade till Tomtebogatan 26 i Stockholm.

Sonen Johan Erik gifte sig den 19 mars 1910 med Elin Josefina Sjögren, dotter på Tomta. De flyttade samma år till Skälåker och tog arrendet där.

Yngste sonen, Karl Arvid, blev kvar, ogift, på gården hos föräldrarna.

1913 kom Anna Lovisa och hennes man Elis Allan Andersson från Kärrmaräng och tog över arrendet på Sjövik, eller Huset som det fortfarande kallades i församlingsboken. De hade då fått första barnet, Karl Tore Lennart, den 13 maj 1912 på Kärrmaräng.

14 mars 1917 avled Karl Erik Eriksson. I dödboken står det "*Hemmansbrukare på Huset*". I kolumnen dödsort står noterat "*Stockholm, Matteus, doktor F. Jonsson, Stockholm*". Jag har letat efter var han befanns sig när han avled, utan resultat. Kanske var han på besök hos dottern. Hans hustru Johanna Sofia, bodde kvar på Sjövik. Även sonen Karl Arvid bodde kvar som jordbruksarbetare.

Anna Lovisa och Elis Allan fick tillökning 1 februari 1918 med Karin Aina Linnea, som föddes på Allmänna B.B i Stockholm.

Johanna Sofia avled i TBC 21 juni 1929.

Enligt folkräkningen 1930 kallades gården fortfarande för Huset. Då bodde där 6 personer. Arrendatorn med hustru och två barn, jordbruksarbetaren Karl Arvid Eriksson, samt drängen Erik Gustaf Dahlberg, född 1903 i Enköping. Några fosterbarn fanns inte noterade det året.

Till Sjövik flyttades Gålö's telefonväxel 1943. den hade tidigare funnits i Skomakartorpet. Dottern på gården, Karin Aina Linnea blev då telefonist på stationen.